

YEGAH MUSICOLOGY JOURNAL

<https://dergipark.org.tr/en/pub/ymd>

e-ISSN: 2792-0178

Article Type / Makalenin Türü : Research Article / Araştırma Makalesi

Date Received / Geliş Tarihi : 17.10.2025

Date Accepted / Kabul Tarihi : 25.11.2025

Date Published / Yayın Tarihi : 31.10.2025

DOI : <https://doi.org/10.51576/ymd.1805416>

e-ISSN : 2792-0178

Plagiarism / İntihal : This article has been reviewed by at least two referees and confirmed to include no plagiarism. / Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir.

DİJİTAL ÇAĞDA ANALOG BİR CANLANIŞ: PLAĞIN MÜZİK ENDÜSTRİSİNDEKİ SOSYAL PSİKOLOJİK ANLAMI

YÜCEBAĞ, Hüseyin¹

ÖZ

Endüstri 4.0'ın ortaya çıkışıyla birlikte; bulut mimarisi, nesnelerin interneti (IoT), büyük veri ve benzeri yenilikçi teknolojilerin birçok sektörde olduğu gibi müzik endüstrisinde de büyük ölçüde etkisini gösterdiği bilinmektedir. Dijitalleşme sürecinin hızlanması, kültürel tüketim pratiklerini köklü biçimde dönüştürmüş; Hartmut Rosa'nın "hızlanma toplumu" kavramı çerçevesinde müzik dinleme alışkanlıkları sürekli olarak yeniden biçimlenmiştir. Bu dönüşüm, yalnızca teknolojik ilerlemenin bir sonucu değil, aynı zamanda zaman algısındaki değişimler ve tüketim kalıplarındaki dönüşümlerle de yakından ilişkilidir. 20. yüzyılın sonlarında geniş kitlelerce benimsenen kaset ve CD gibi fiziksel formatlar, 21. yüzyılın başlarından itibaren yerlerini giderek abonelik temelli çevrimiçi dinleme modellerine bırakmıştır. IFPI ve RIAA verileri, 2010'lu yıllardan bu yana

¹Arş. Gör. Dr., Maltepe Üniversitesi, Türk Müziği Bölümü, Türk Halk Müziği ASD, huseyinyucebag@maltepe.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-3709-6571>

fiziksel format satışlarının istikrarlı biçimde azaldığını; buna karşılık, *streaming* hizmetlerinden elde edilen gelirlerin sürekli bir biçimde arttığını göstermektedir. Bu bağlamda, müzik sektörünün küresel ölçekteki en yetkin otoritesi olarak kabul edilen IFPI'nin ve ABD merkezli bağımsız bir kayıt endüstrisi kuruluşu olan RIAA'nın yıllık raporları, söz konusu dönüşümün ampirik kanıtlarını sunmaktadır. Bulgular ayrıca, kaset ve CD satışlarının hacimsel olarak düşmesine karşın, plak satışlarının her yıl düzenli bir artış eğilimi sergilediğini ortaya koymaktadır. Ortaya çıkan tablo, tek başına teknolojik ya da nostaljik yaklaşımlarla açıklanamayacak ölçüde çok katmanlıdır. Bu çerçevede, sürecin farklı boyutlarını bütüncül biçimde değerlendirmek amacıyla sosyal psikolojik bir perspektif benimsenmiştir. Araştırma, kapitalist modernitenin bir ürünü olarak ortaya çıkan dijital akış hizmetlerinin hangi kodlar ve dinamikler üzerinden işlediğini açığa çıkarmayı; aynı zamanda plak formatının bu sistem içindeki “dirençli” konumunu aynı analitik çerçevede yorumlamayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Plak, dijital veri akışı, müzik teknolojisi, müzik endüstrisi, toplumsal hızlanma.

AN ANALOG REVIVAL IN THE DIGITAL AGE: THE SOCIAL PSYCHOLOGICAL MEANING OF VINYL IN THE MUSIC INDUSTRY

ABSTRACT

With the emergence of Industry 4.0, innovative technologies such as cloud architecture, the internet of things (IoT), and big data have begun to exert a significant influence on the music industry, as in many other sectors. The acceleration of digitalization has profoundly transformed cultural consumption practices; within the framework of Hartmut Rosa's concept of the “acceleration society,” music listening habits have been continuously reshaped. This transformation is not merely the outcome of technological progress but is also closely linked to shifts in temporal perception and changes in consumption patterns. Physical formats such as cassettes and CDs, which were widely adopted by large audiences in the late twentieth century, have gradually been replaced since the early twenty-first century by subscription-based online listening models. Data from IFPI and RIAA indicate that, since the 2010s, physical format sales have steadily declined, while revenues from digital streaming services have shown consistent growth. In this context, the annual reports

issued by IFPI, regarded as the most authoritative global institution in the music sector, together with those of the U.S. based independent recording industry association RIAA, offer empirical evidence of this transformation. The findings also reveal that, despite the volumetric decline in cassette and CD sales, vinyl records have demonstrated a steady upward trend each year.

The emerging picture represents a phenomenon highly multilayered to be explained solely through technological or nostalgic perspectives. Therefore, the study adopts a social psychological framework to evaluate the process in a holistic manner. The research aims to uncover the codes and dynamics through which digital streaming services products of capitalist modernity operate, while simultaneously interpreting the “resilient” position of the vinyl format within the same analytical framework.

Keywords: Vinyl, streaming, music technologies, music industry, social acceleration.

GİRİŞ

Müziğin dijitalleşmesine ilişkin ilk örneğin, internet sitelerinden indirilen ve taşınabilir müzik çalarlar aracılığıyla tüketilen sıkıştırılmış mp3 formatı olduğu söylenebilir. Üreticilerin emeğini sömürdüğü ve telif haklarını ihlal ettiği yönünde sıkça eleştirilen bu format, çeşitli *web* sayfaları üzerinden indirilmesinin engellenmesi amacıyla zaman zaman yasaklanmıştır. Ancak internet teknolojilerinin sürekli gelişen imkânları sayesinde bu yasaklar her defasında aşılmış; mp3 formatlı müzik, çevrimiçi kanallar aracılığıyla her defasında dinleyiciye ulaştırılmıştır (Ryan, 2002: 496).

Bu noktada hem üreticilerin haklarını korumak hem de dinleyicilere daha yenilikçi bir deneyim sunmak amacıyla dijital müzikte önemli bir dönüm noktası olarak görülen yenilik, 2002 yılında Apple’ın CEO’su Steve Jobs’un *iTunes* yazılımını entegre *iPod* müzik çalarla birlikte tanıtmasıyla yaşanmıştır. (Forde, 2021). Bu gelişmenin ardından, çok sayıda dijital platform farklı abonelik ücretleri ve arayüz tasarımları üzerinde denemeler yapmış, ancak yalnızca birkaçı kullanıcı nezdinde kalıcı bir varlık elde edebilmiştir. 2008 yılına kadar Apple, donanım ve yazılımın (*iPod* ve *iTunes*) bütünleşik yapısı sayesinde pazarda tek temsilci konumunu korumuş ve kullanıcılara her bir şarkıyı 0,99 dolar karşılığında indirme olanağı sunmuştur. Takvimler 2008 yılını gösterdiğinde ise henüz iki yıllık bir şirket olan Spotify, *freemium* modeli² ile pazara giriş yapmış

² *Freemium* model, günümüzde pek çok sektörde yaygın dolaşımda olan bir terimdir. Ücretsiz ve süresiz şekilde kullanıcılara standart olanaklar tanındığını, ek ücret karşılığında farklı ürün ve hizmetler sunulduğunu anlatmaktadır.

ve abonelik temelli erişim sistemini tanıtmıştır. Spotify, ücretli kullanıcılara tam erişim, ücretsiz kullanıcılara ise sınırlı erişim imkânı sağlamış; bu yönüyle dijital müziğin rotasını değiştirmiştir (Schmid ve Romey, 2022: 4). Yaşanan bu gelişme, tüketicinin her bir parçayı ayrı ayrı satın almak yerine tek bir abonelik ücretiyle geniş bir müzik kataloğuna erişim olanağı elde etmesini sağlamıştır. Abonelik sistemi yalnızca tüketim için meşru bir alan yaratmakla kalmamış, aynı zamanda bu türden platformların kullanıcılarını uzun vadede kendi ekosistemlerine bağlamalarını da sağlamıştır.

Kapitalist bir perspektiften bakıldığında, platformlar bu şekilde piyasadaki yerlerini güçlendirirken, dinleyicilerin alışkanlıkları ve tüketim hızları da önemli ölçüde değişmiştir. Bu değişimin en belirgin göstergesi, müziğin artık sahip olunacak fiziksel bir meta olarak değil, sınırsız erişim sunan dijital bir hizmet olarak algılanmasıdır. Diğer yandan bu dönüşüm bir dizi yeni sorunu da beraberinde getirmiştir. Her ne kadar *streaming*³ tabanlı hizmetler kullanıcılara kolaylık, hız ve erişim konforu sağlasa da telif gelirlerinin adil dağıtımı, üreticilerin emeklerinin ne ölçüde karşılık bulduğu ve platformların giderek artan tekelleşmesi gibi konular ciddi tartışma başlıkları hâline gelmiştir (Ferraro, Serra ve Bauer, 2021: 9). Yine de küresel müzik ekonomisinin temel dayanağı hâline gelen *streaming* tabanlı modeller, kültürel tüketim pratiklerinin merkezinde yer almaya devam etmektedir.

Bu çalışma, söz konusu ikilikleri yalnızca dijital modelin sorunları olarak değil, aynı zamanda analog formatların (bilhassa plağın) yeniden yükselişini mümkün kılan sosyal psikolojik⁴ dinamiklerle ele almaktadır. Böylece araştırma, dijital çağda hız, erişim ve verimlilik odaklı tüketim kalıplarına karşı ritüel, maddesellik ve yavaşlık ekseninde şekillenen yeni bir duyarlılığın izini sürmektedir.

Amaç ve Önem

Bu araştırma, müzik endüstrisinin dijitalleşme süreci içerisinde ortaya çıkan çelişkili bir olguyu açıklama hedefi bakımından önem arz etmektedir. IFPI ve RIAA raporlarının da ortaya koyduğu üzere, günümüzde küresel müzik gelirlerinin büyük çoğunluğu *streaming* servislerinden elde

³ Streaming terimi ile internet üzerinden veri akışı hizmeti kastedilmektedir.

⁴ Sosyal psikoloji, bireysel davranışları toplumsal bağlam içinde inceleyen; psikolojik süreçlerin kültürel ve kolektif düzenliliklerle karşılıklı etkileşim içinde şekillendiğini kabul eden bir disiplindir. Bu doğrultuda, bir olgunun sosyal psikolojik anlamı, bireylerin duygu, düşünce ve davranışlarının toplumsal normlar, kültürel değerler ve ortak temsiller tarafından nasıl biçimlendiğini ifade eder (Turner ve Reynolds, 2001).

edilmektedirken, 1920'ler ile 1960'lar arasında geliştirilen bir teknolojinin ürünü olan plak satışları her yıl artış göstermeye devam etmektedir. Dijital çağın hız, erişilebilirlik ve düşük maliyet gibi avantajlarına rağmen analog bir formatın yeniden yükselişe geçmesi, yalnızca nostaljiyle açıklanamayacak kadar çok katmanlı bir olgudur.

Bu bağlamda araştırma, teknolojik ilerlemelerin tüketim pratikleri üzerindeki etkisini incelerken, aynı zamanda kimlik, ritüel ve kültürel aidiyet gibi sosyolojik dinamikleri de dikkate almaktadır. Çalışmanın özgünlüğü, endüstriyel verileri sosyal psikolojik bir bakış açısıyla yorumlamasında yatmaktadır. Bu sayede, müzik tüketiminin dönüşümünün yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda derinlemesine kültürel ve toplumsal bir nitelik taşıdığı da ortaya konulmaktadır.

Problem Durumu

Müzik tüketiminin neredeyse tamamen *streaming* tabanlı servislere bağımlı hâle geldiği bir çağda, kaset veya CD gibi fiziksel formatlarda böyle bir eğilim yokken, plak gibi daha da “eski” bir teknolojinin yeniden yükselişe geçmesi durumu pek çok yönüyle sorgulamaya ve araştırmaya sevk edecek karmaşıklığıdır. Bu nedenle araştırmanın çıkış noktasının, plak satışlarındaki artışı açıklayabilecek sosyal psikolojik dinamikleri belirlemek olduğu söylenebilir. Problem cümlesi de buradan yola çıkılarak oluşturulmuştur.

Problem Cümlesi

Araştırmanın “Müziğin dijitalleşmesi ve kitlesel erişilebilir bir formata dönüşmesine rağmen, 1920'lerden 1960'lara uzanan bir dönemin teknolojisi olan plaklar neden her geçen yıl satışlarını artırmaya devam etmektedir?” şeklinde üretilmiş olan problem cümlesi, durumu hem kültürel hem de teknoloji perspektifi ile ele almaktadır.

Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evreni, kayıtlı müzik piyasasında format ölçeğinde raporlanan yıllık gelir ve pay göstergeleridir (*streaming*, plak, CD, kaset vb.). Coğrafi kapsam, küresel pazar (IFPI) ve karşılaştırmalı bölgesel örnek olarak ABD pazarı (RIAA) ile sınırlıdır. Evren tanımı ölçüm birimlerini (nominal USD gelir ve format payı, %) ve raporlama kaynaklarını (IFPI, RIAA) içerir. Örneklem, bu evrenden amaçlı örnekleme ile seçilmiş 2019-2024 dönemine ait göstergelerden oluşmaktadır. Esas odak noktası *streaming* ve plak paylarının pazarın toplam gelirine göre nerede

konumlandığıdır. Veriler, 2020–2025 yıllarında yayımlanan IFPI Global Music Report ve RIAA Year-End edisyonlarından derlenmiştir.

Sınırlılıklar

Araştırma, dijital müzik sektörünün istikrarlı biçimde genişleyen payını dikkate almakla birlikte, pandemi öncesi verilerin sürecin bütüncül şekilde anlaşılmasına değerli bir katkı sunduğunu da kabul etmektedir. Bu nedenle araştırmanın kapsamı hem pandemi hem de pandemi sonrası evreleri içerecek biçimde, son altı yıllık dönemle sınırlı tutulmuştur. Bu sayede söz konusu dönemler analitik bir çerçevede bir arada değerlendirilmiştir.

KURAMSAL ÇERÇEVE

Teknolojik ilerlemelerin gündelik yaşamı hızlandığı, böylelikle bireylere zaman kazandırdığı yönünde yaygın bir kanı vardır. Ancak Rosa, bu algının ardındaki çelişkiye dikkat çekmektedir. *“Modernliğin yaşam temposundaki artışı, zamansal kıtlığı, hızlanma olduğu için değil, tam tersine hemen her alanda hızlanma sayesinde kaydedilen büyük zaman kazanımlarına rağmen ortaya çıkar”* (Rosa, 2013: 67). Ne kadar çok zaman kazanılırsa, toplumsal beklentiler ve üretim-tüketim hacmi o ölçüde artmakta, bunun sonucunda bireyler sürekli bir zaman yetersizliği duygusu yaşamaktadır. Bu paradoks, konforun işlevini de sorgulatmaktadır; zira konfor, ancak hız sayesinde elde edilen artı zamanla anlam kazanır. Baudrillard’ın gözlemi burada aydınlatıcıdır: Kültürel içerik işlevsel bir araç olmaktan çıktığında, konfor ya da prestij ögesi haline gelerek tüketim nesnesine dönüşmektedir (Baudrillard, 2008: 133). Nitekim tüketilecek metaya erişimin zahmetsizleşmesi ve tüketme hızının artması, tüketiciye konfor olarak sunulmasına rağmen aslında kapitalist düzenin işleyişini sürdüren bir kuraldan ibarettir.

Müziğin bir tüketim nesnesine dönüşmesiyle birlikte, endüstri ve dinleyici kitlesi karşılıklı etkileşim içinde yeniden biçimlenmiş, dolayısıyla bu süreçte iki yeni profil ortaya çıkmıştır. Dinleyiciler kimi zaman kendi tercihleriyle, kimi zaman da algoritmaların yönlendirmeleri sonucu geleneksel dinleme alışkanlıklarından farklı davranış örnekleri sergilemektedir. Zira müziğin dijitalleşmesiyle dinleyici verileri de okunabilir hâle gelmiştir. Bunun müzik araştırmaları yönünden bir avantaj olduğu pekâlâ söylenebilir. Ancak bu verilere bakıldığında dinleyici profilindeki en çarpıcı değişim, teknoloji ile sunulan kolaylığın, dinleyici nezdinden sabırsızlığa ve tahammülsüzlüğe dönüştüğü gerçeğidir.

Montecchio, Roy ve Pachet çalışmalarında detaylarını verdikleri verilerin genel tablosunu şu ifadelerle aktarmaktadır: “*Atlama (skip) davranışı, streaming hizmeti kullanıcıları arasında son derece yaygındır. Tüm dinlenen şarkıların dörtte biri ilk beş saniye içinde atlatılmakta ve şarkıların yaklaşık olarak yarısı tamamen dinlenmektedir*” (Montecchio, Roy ve Pachet, 2020: 3). Müziğin tamamının dinleme sabrının gösterilmemesi, müzik endüstrisi tarafından da zamanla anlaşılmış ve dinleyicinin odaklanma dinamiklerine uygun içerikler üretilmesine zemin hazırlamıştır. Bu duruma en güncel örnek olarak uzun parçalı albümler yerine EP ya da tekli (*single*) formatında içeriklerin tercih edilmesi veya uzun introlar yerine parçanın zirve noktalarının daha erken istenmesi verilebilir. Ampirik çalışmalar bu hamleleri stratejik çerçevede de konumlandırır: “*Single*’lar (tekil fiziksel ürünler olarak) giderek bağımsız gelir kaynakları olma vasfını yitirmiş; bunun yerine odağı albümdeki diğer parçalara paylaştırma amacı taşıyan önemli bir araç hâline gelmiştir” (Essling, Koenen ve Peukert, 2017: 28).

Algoritmaların öneri sistemleri, kişiselleştirilmiş çalma listeleri ve otomatik oynatma yönlendirmeleri bu davranış kalıplarını pekiştirmekte; böylece *beğeni kültürü* teknolojik araçlarca şekillenen bir tüketim rejimine dönüşmektedir. Bu durum, Rosa’nın (2013) belirttiği daha genel sosyolojik olgunun bir uzantısıdır. Her hızlandıran yenilik, toplumsal düzeyde yalnızca heyecan ve coşku üretmekle kalmaz, aynı zamanda yaşam dünyasının ölçeğini yitireceği korkusunu taşıyan gruplarla kültürel çatışmaları da tetikler. Rosa çalışmasında, bu hususta mutlaka bir olumsuzluk lobisinin kendini gösterdiğini çeşitli örneklerle açıklamaktadır. Bu iddia bugün hala pratikte okunabilmektedir. Özellikle son yıllarda kullanıcısı bir hayli artan elektrikli araçların manyetik alan kaynaklı baş ve eklem ağrılarına yol açtığına dair söylemler söz konusu iddiayı doğrular niteliktedir. Kısacası, hızlanan ve dönüşen dünya yavaşlama yanlısı ve nostalji arzusu taşıyan bir grubu da kendisi üretmektedir.

Hız kültürüne karşı oluşan yavaşlama yanlılığının ilk kavramlarından sayılabilecek *slow media*, 2000’li yılların başında Helen De Michiel tarafından ilk kez yazılı bir kaynakta açıkça ifade edilmiştir. Takip eden yıllarda kavram; gazeteciler, tasarımcılar, blog yazarları ve akademisyenler tarafından çeşitli medya alanlarında geliştirilmiştir (De Michiel, 2002; Rauch, 2011). *Slow Media*, hız ve verimlilik odaklı dijital kültüre karşı, medya alanında dikkat, nitelik ve maddeselliği öne çıkaran bir yaklaşımı temsil etmektedir. Dijital çağın anlık ve kesintisiz akışına karşı, medyanın bilinçli bir biçimde üretilip tüketilmesine olanak sağlar. Bu anlayış; müzik, sinema ve yazılı basın

gibi alanlarda fiziksel formatların salt bir nostalji aracı olmasından ziyade kültürel bilincin simgesel bir göstergesi olarak anlamlandırılmasını sağlamıştır. Bu bakımdan plak kültürü, *streaming* medyanın anlık hazlarına karşı duyuşal katılım, zamansal disiplin ve bedenselleşmiş dinleme pratiklerini vurgulayan “yavaş medya” ethosunun somut bir tezahürü olarak okunabilir.

Hoggart’ın (1958) kitle kültürü eleştirisinde vurguladığı gibi, aşırı uyarımın sonunda duyuşal körelme baş gösterir. Benzer bir duyuşal körelme de günümüzde dijital medya ortamlarının sürekli hız ve yenilik döngüsüyle ürettiği yüzeysel haz biçimlerinde gözlenmektedir. Plak, bu aşırı uyarım karşısında dinleme eylemini yeniden yoğunluk ve ritüel alanına taşır. Adorno ise kültür endüstrisi kavramı aracılığıyla bu süreci, sanatın üretim ve tüketim biçimlerinin hız, standartlaşma ve teknik mükemmellik ideali uğruna tekdüzeleşmesi olarak yorumlamıştır (Horkheimer & Adorno, 2014). Plağın direnişi, Cramer’in (2014) “post-dijital duyarlık” diye nitelediği dijitalin sonrasında değil, bizzat dijitalliğin içinde beliren kültürel koşulla da uyumludur. Plağa yeniden artan ilgi, yalnızca dijital mükemmelliğin değil, aynı zamanda dijital dünyanın geçiciliğinin de reddini yansıtır. Bu yönüyle plağın yüzeyindeki çıtırtılar ve küçük kusurlar, Cascone’un (2000) tanımladığı *glitch estetiği* ile ortak bir duyarlılık taşır; dijital sesin pürüzsüzlüğüne karşı, hatayı ve dokuyu bilinçli biçimde yeniden sahiplenmenin ifadesidir. Bu bağlamda yavaşlık eğilimi, yalnızca davranış düzeyinde değil, dinleme biçimlerinde de karşılık bulmuştur.

Plak ve Fiziksel Formatlar

Ses teknolojilerinin gelişimi, her dönemin teknolojik koşullarına ve mevcut ekipmanın çalışma ilkelerine bağlı olarak çeşitli biçimlerde sınıflandırılabilir. En işlevsel sınıflandırmalardan biri, Andrea Millard’ın “çağ” yaklaşımıdır. Millard, ses teknolojilerinin tarihini ve onu izleyen gelişmeleri akustik çağ, elektriksel çağ ve dijital çağ olmak üzere üç ana başlıkta ele alır. Ona göre akustik çağ, 1877’de Edison’un fonografıyla başlayıp 1920’lerde ilk elektrikli sistemlerin ortaya çıkışına kadar sürer. Elektriksel çağ ise 1930–1950’ler arasında şellak plaklar, vakum tüplü fonograflar ve radyo fonograflarıyla; 1950’lerden sonra ise mikro oluklu plaklar ve pikaplarla temsil edilmektedir (Millard, 2005: 6).

1970’lere gelindiğinde manyetik bant ve kasetler yeni fiziksel formatlar olarak yaygınlaşmış; 1982’de kompakt diskin (CD) piyasaya çıkışı dijital dönemin başlangıcını işaret etmiştir. Günümüzde ise çevrimiçi *streaming* hizmetleri, dijital çağın en güncel ve başat temsilcileri

konumundadır. Gelişen teknoloji ile birlikte ses kayıt ve yeniden üretim teknikleri için bir diğer işlevsel değerlendirme analog-dijital ayrımıdır.

Plaklar ve kasetler analog formatlar olarak kabul edilirken, CD ve *streaming* dijital kategoriye dahil edilmektedir. Bununla birlikte plak, tamamen analog kayıt ve çalma ilkesine dayanması nedeniyle ayrıcalıklı bir konuma sahiptir. Ses dalgaları, plağın yüzeyine oyulan spiral oluklarda sürekli ve kesintisiz biçimde temsil edilerek iğnenin mekanik titreşimleri yoluyla yeniden üretilir. Kaset ise analog bir format olmakla birlikte, manyetik alan değişimleri üzerinden çalışmaktadır. Bant yıpranması, yüzey gürültüsü ve sınırlı frekans yanıtı nedeniyle kasetler, plağın sunduğu geniş dinamik aralık ve frekans sadakatini karşılayamamıştır. Diğer yandan CD gibi dijital formatlar, sesi belirli aralıklarla örnekleyerek sayısallaştırmakta, dijital veri olarak depolamaktadır. Bu yöntem gürültüyü azaltıp dayanıklılığı artırsa da kesintisiz dalga biçimini kesintili temsillerle değiştirdiği için analog kayıtların “doğallığından” farklı bir işitsel karakter üretir. Özetle plak, sesi kesintisiz dalga formu olarak koruyan teknik bir ortamdan ziyade, dinleme biçimini şekillendiren somut bir nesne oluşuyla da ayırt edici bir statüye sahiptir.

Fiziksel formatlar içinde, en yoğun ritüel unsurlara sahip olan formatın plak olduğu söylemek yanlış olmayacaktır. Pikapların kaset veya CD oynatıcılara kıyasla daha büyük ve ağır tasarımları, onları doğası gereği taşınamaz kılmış; plak dinleme eylemini mekanla ilişkilendiren bir deneyime dönüştürmüştür. İğnenin hareketi bir yandan sesin üretimini sağlarken diğer yandan müzikal hassasiyete içkin detaylar sunmaktadır. Parçaların dış kenardan iç oluğa doğru yerleştirilmesi yönündeki teknik zorunluluk, dinleyicilerin müziği algılama biçimini kaçınılmaz olarak etkiler. Bartmanski ve Woodward’ın belirttiği gibi: “...diskin iç çapına yakın yerde, iğnenin aynı oluk mesafesini katetmek ve vinil plağa kazınmış ses yazısını dış çaptaki kadar doğru ‘okumak’ için dış çapta olduğundan daha az zamanı olur. Bu fiziksel gerçek, bazı insani yorumlayıcı eylemler için bir metafor gibi görünebilir: ne kadar aceleci, o kadar az kesin” (Bartmanski ve Woodward, 2015: 73). Bu fiziksel gerçek, bizzat insan deneyiminin bir metaforu olarak da okunabilir: ne kadar hızlı tüketilirse, o kadar az netlik...

Pek çok plak dinleyicisi, dijital formatlarda bulunmadığını düşündüğü sıcaklık, kusurluluk ve sürekliliği bir argüman olarak öne sürmektedir. Bu izlenimler ampirik verilerle kesin olarak doğrulanamayabilir; ancak dinleyiciler arasında yaygın bir kanı olduğu bilinmektedir. Öte yandan, atlama (*skip*) ya da ileri sarma (*fast-forward*) gibi işlevlerin yokluğunun, dinlemeyi bedenselleşen

ve sürükleyici bir deneyime dönüştüren bir unsur olarak yorumlandığı da gözlemlenmektedir. Thompson'ın Oppenheimer film deneyimine dair tartışması bu hususta destekleyici bir örnektir. Thompson, aynı içeriğin ücretli bir Disney+ yayını üzerinden izlenmesi ile bir IMAX sinema bileti satın alınarak izlenmesi arasındaki deneyimsel farka dikkat çekmektedir. Fiziksel katılım ile ortaya çıkan bu deneyim dinleyici nezdinde ayırt edicidir (Thompson, 2023: 13). Bu bakımdan plak, yalnızca bir ses taşıyıcısı değil; dinlemeyi yavaşlatan, bedenselliği geri çağıran ve işitsel tüketimi kasıtlı bir deneyim eylemine dönüştüren özgün bir kültürel form olarak ortaya çıkmaktadır.

YÖNTEM

Bu çalışma, nicel veri analizini sosyal psikolojik yorumlama ile birleştiren karma betimleyici-yorumsamacı bir analitik tasarımı benimsemektedir.⁵ Birincil amaç, özellikle analogdan dijitale geçişte müzik endüstrisindeki yapısal ve ekonomik dönüşümlerin gerek kültürel gerekse teknolojik dinamiklere nasıl etki ettiğini belirlemektir. Araştırma, yalnızca istatistiksel gözleme dayanmak yerine, sayısal bulguları daha geniş bir kuramsal çerçeve içine yerleştirerek hızlanma, yavaş medya ve kültürel maddesellik gibi kavramlarla ilişkilendirmektedir. Böylece çalışma, ölçülebilir eğilimleri incelemekle kalmayıp, bu eğilimlerin dinleme pratikleri, kullanıcı davranışları ve medya teknolojileri ile kültürel üretim arasındaki evrilen ilişki açısından taşıdığı anlamları da yorumlamaktadır.

Bu araştırmada, karşılaştırmalı veri yorumlama yaklaşımıyla desteklenen betimsel analiz modeli kullanılmıştır. Yıllık büyüme oranları, gelir düzeyleri ve kategori içi pazar payları gibi nicel göstergeler, başlıca dünya çapındaki müzik endüstrisi istatistiklerini derleyen ve yayımlayan önde gelen kuruluşlardan Uluslararası Fonogram Endüstrisi Federasyonu'nun (IFPI) yayımladığı en güncel altı Global Music Report'tan elde edilmiştir. Bu veriler, küresel pazarın yaklaşık %40'ını temsil eden ABD müzik endüstrisine ait format bazlı gelir istatistiklerini içeren ve pazarın yapısına dair ayrıntılı bir görünüm sunan Amerika Kayıt Endüstrisi Birliği (RIAA) raporlarıyla da desteklenmiştir. Veriler, küresel pazar eğilimlerinin okunması açısından yüksek temsil gücüne sahip olsa da, çalışmanın bulguları yalnızca bu iki kurumun raporlama kapsamıyla sınırlıdır. Dolayısıyla sonuçlar, küresel müzik endüstrisinin tamamına genellenemez; analiz, ABD merkezli veriler üzerinden yapılan karşılaştırmalı bir okuma olarak değerlendirilmelidir.

⁵ Bu tür karma yöntem tasarımları, tek başına nicel ya da nitel yaklaşımın yetersiz kaldığı durumlarda, her iki yöntemin güçlü yönlerinden birlikte yararlanarak araştırma problemini daha bütüncül biçimde anlamayı amaçlar (Creswell, 2009).

Bu iki veri kaynağının karşılaştırmalı entegrasyonu, fiziksel ve dijital müzik pazarlarındaki küresel ve bölgesel eğilimleri yakalayan çok ölçekli bir analize imkân tanımaktadır. IFPI verileri, fizikselden dijitale geçişin küresel seyrini ortaya koymak amacıyla kullanılırken; RIAA verileri, dünyanın en büyük ulusal müzik pazarlarından birinin iç dinamiklerini görünür kılan daha ayrıntılı bir analiz düzeyi sağlamıştır. Dinleme alışkanlıklarının dönüşümü, algoritmik öneri sistemlerinin yaygınlaşması ve analog medyanın (özellikle plak) yeniden canlanması, teknolojik hızlanma ve kullanıcı tepkisinin birbiriyle bağlantılı sonuçları olarak ele alınmaktadır. Böylelikle betimleyici/yorumsamacı çerçeve, istatistiksel kanıt ile kuramsal söylem arasında köprü kurmakta; çalışmayı medya ekonomisi, kültürel sosyoloji ve dijitalleşme kesişiminde konumlandırmaktadır.

BULGULAR

Bu bölümde, müzik endüstrisinin dijitalleşme sürecinde fiziksel ve dijital formatlar arasındaki gelir dağılımını değerlendirmek amacıyla, 2019-2024 yılları için IFPI ile RIAA tarafından yayımlanan veriler analiz edilmiştir. Bu veriler, küresel müzik tüketimindeki dönüşümün hızını, dijitalleşen müzik pazarı ile konvansiyonel formatlar arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkinin hem ekonomik büyüme hem de kültürel açıdan davranışlara yansımaların ve özel olarak plak satışlarındaki belirgin artışı ortaya koymaktadır.

Yıllık raporlarda sunulan çeşitli göstergeler arasından, araştırma kapsamına en uygun olanlar seçilerek aşağıda Tablo 1 ve Tablo 2’de sunulan veri setleri oluşturulmuştur.

Kategori/Yıl	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Fiziksel Format Gelirleri (%)	21.6	19.5	19.2	17.5	17.8	16.4
Streaming Gelirleri (%)	56.1	62.1	65.0	67.0	67.3	69.0
Fiziksel Format Büyüme Oranı (%)	-5.3	-4.7	+16.1	-0.4	+13.4	-3.1
Plak Büyüme Oranı (%)	+5.3	+25.9	+51.3	+17.1	belirtilmemiş	+4.6
Plağın Fiziksel Formatlardaki Payı (%)	16.4	23.5	20.9	17.5	16.7	16.4

Tablo 1. Küresel kayıtlı müzik gelirleri.⁶

⁶ Tablodaki veriler, IFPI Global Music Report (2020, 2021, 2022, 2023, 2024 ve 2025) yayınlarından elde edilmiştir. Her rapor, bir önceki endüstri yılına ait verileri sunmaktadır.

Tablo 1’de görüldüğü üzere, son altı yılda fiziksel formatlardan elde edilen gelirler istikrarlı bir düşüş eğilimi sergilemiştir. Buna karşılık, aynı dönemde toplam *streaming* gelirleri çok daha hızlı artmıştır.⁷

Bununla birlikte fiziksel format gelirlerindeki gerilemenin, büyüme oranlarında her zaman negatif bir sonuç vermediğini vurgulamak gerekmektedir. Nitekim son altı yıl içinde, fiziksel formatların pozitif büyüme kaydettiği yıllar da olmuştur. IFPI verilerine göre 2021 ve 2023 yıllarında fiziksel format gelirlerinde artış gözlenmiştir (IFPI, 2022; 2024). Bu yükseliş eğilimi, söz konusu yıllarda plak ve CD satışlarının olumlu seyrettiği şeklinde yorumlanmaktadır. Verilerin en çok dikkat çeken kısmı ise, bu çalışmada incelenen tüm yıllar için plak gelirleri pozitif büyüme göstermiştir.⁸

Buna ek olarak, toplam fiziksel format gelirleri içinde plak payı %16,4 ile %20,9 arasında değişmiş; genel ortalama yaklaşık %18,5 olmuştur. Özellikle 2020 ve 2021 yıllarında plaktaki büyüme oranı kayda değer bir artış göstermiştir (IFPI, 2021; 2022). Bu sıçrama, 2020’de tüm dünyayı etkileyen Covid-19 pandemisi sürecinde bireylerin fiziksel temas, aidiyet ve nostalji gibi duygusal ihtiyaçlarının bir yansıması olarak yorumlanabilir.

Verileri yalnızca büyüme ve gelir rakamları üzerinden incelemek belirli açılardan sınırlayıcı olsa da, bir önceki yüzyıldan miras kalan bir formatın (plak) büyümeyi sürdürmesi; buna karşın CD gibi teknolojik açıdan daha bütünleşik ve yaygın bir fiziksel mecranın aynı ölçüde büyümemesi, çok boyutlu bir yorum gerektiren bir olguya işaret etmektedir.

Benzer şekilde RIAA’nın yıllık raporlarından elde edilen veriler de Tablo 2’de sunulmuştur.

Kategori/Yıl	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Fiziksel Format Gelirleri (%)	10	9	11	11	11	11
Streaming Gelirleri (%)	79	83	83	84	84	84
Fiziksel Format Büyüme Oranı (%)	-0.6	-0.5	+42.4	+4	+11	+5
Plak Büyüme Oranı (%)	+19	+28.7	+61	+17	+10	+7
Plağın Fiziksel Formatlardaki Payı (%)	44	56.9	63	71	71	74

Tablo 2. Amerika kayıtlı müzik gelirleri.⁹

⁷ IFPI tarafından yayımlanan raporlarda, “toplam streaming” kategorisi, dijital müzik tüketiminin tamamını temsil eden üst bir sınıflandırma olarak kullanılmaktadır. Bu kategori, ücretli abonelik ve reklam destekli streaming gelirlerine ilişkin verileri içerir. Podcast, çevrimiçi radyo veya video tabanlı müzik içeriği gibi alt kategoriler ayrı ayrı sunulmasa da, bu çalışmada IFPI’nin raporladığı “toplam streaming” kategorisi esas alınmıştır.

⁸ IFPI 2024 raporunda, 2023 yılına ilişkin plak büyüme oranı açıkça belirtilmemiştir; ilgili verilerden yaklaşık %13 düzeyinde bir artış tahmin edilebilse de, kesin bir değer verilmediğinden tabloda “belirtilmemiş” ifadesi kullanılmıştır.

⁹ Tablodaki veriler, RIAA Year-End Revenue Statistics (2019, 2020, 2021, 2022, 2023 ve 2024) yayınlarından elde edilmiştir. Her rapor, yayımlandığı endüstri yılına ait verileri sunmaktadır. IFPI ve RIAA burada ayrılmakta; IFPI ilgili yılın verilerini bir sonraki yıl raporunda sunarken, RIAA aynı yılın sonunda yayımladığı rapor ile sunmaktadır.

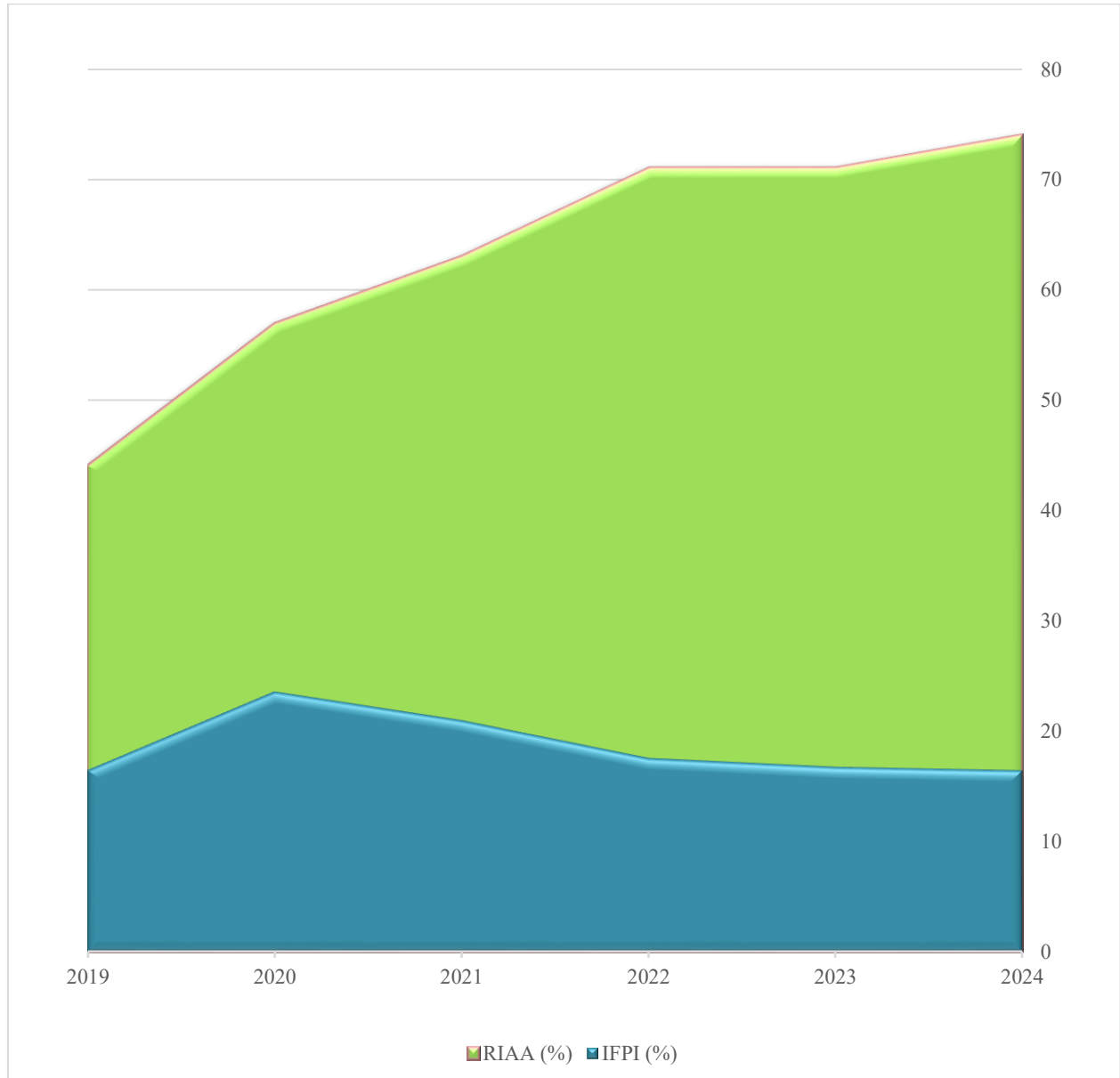
Tablo 2’de görüldüğü üzere, ABD pazarında fiziksel format gelirleri, küresel pazardan farklı olarak azalmamış, belirli bir aralıkta dengede kalmıştır. Buna karşılık, küresel ortalamaya kıyasla Amerikan pazarında daha büyük bir paya sahip olan toplam *streaming* gelirlerinin payı, son üç yılda kayda değer bir değişim göstermemiştir. Bu durum, ABD’de *streaming* gelirlerinin pazar doygunluğuna ulaştığına işaret etmektedir. Öte yandan 2021, fiziksel format gelirleri açısından en dikkat çekici yıl olarak öne çıkmış; bir önceki yıla göre %42’lik beklenmedik bir artış kaydedilmiştir (RIAA, 2021). Benzer şekilde 2023 yılında da fiziksel format gelirlerinde %11’lik anlamlı bir yükseliş gerçekleşmiştir (RIAA, 2023). Plak gelirlerine özel olarak odaklanıldığında, 2020 ve özellikle 2021 yıllarında olağanüstü bir büyüme gözlemlenmiş; altı yıllık dönem boyunca yıllık büyüme oranlarının aritmetik ortalaması %23,7 olarak hesaplanmıştır (RIAA, 2020; 2021). Bu istisnai sıçrama, küresel pazar eğilimiyle paralellik göstererek, Covid-19 pandemisinin bireyleri yavaşlık arayışına yöneltmiş olabileceğini; içe dönüklük ve nostalji gibi etkenlerin plak satışlarındaki yükselişi tetiklemiş olabileceğini düşündürmektedir. Her iki kuruluşun son altı yıl için raporladığı plak gelirlerine ilişkin karşılaştırmalı büyüme oranları, Şekil 1’de görselleştirilmiştir.

Şekil 1. IFPI ve RIAA'ya göre plak büyük oranları.

Daha önce belirtildiği üzere, ABD pazarı (RIAA), küresel pazarın (IFPI) kayda değer bir bölümünü oluşturmaktadır. Şekil 1’de sunulan çizgi grafiklerde gözlenen benzer seyirler bu ilişkiyi açıkça yansıtmaktadır. 2020 ve 2021’deki olağanüstü büyümeyi izleyen dönemde aşağı yönlü bir eğilim görülse de, eğrinin pozitif yönde ilerlemeyi sürdürmesi, plak formatının *streaming* gelirlerinin baskınlığına rağmen konumunu koruduğunu göstermektedir.

Son altı yılda tüm fiziksel formatlar içindeki plak payı, her iki kuruluşun verileriyle Şekil 2’de gösterilmiştir.

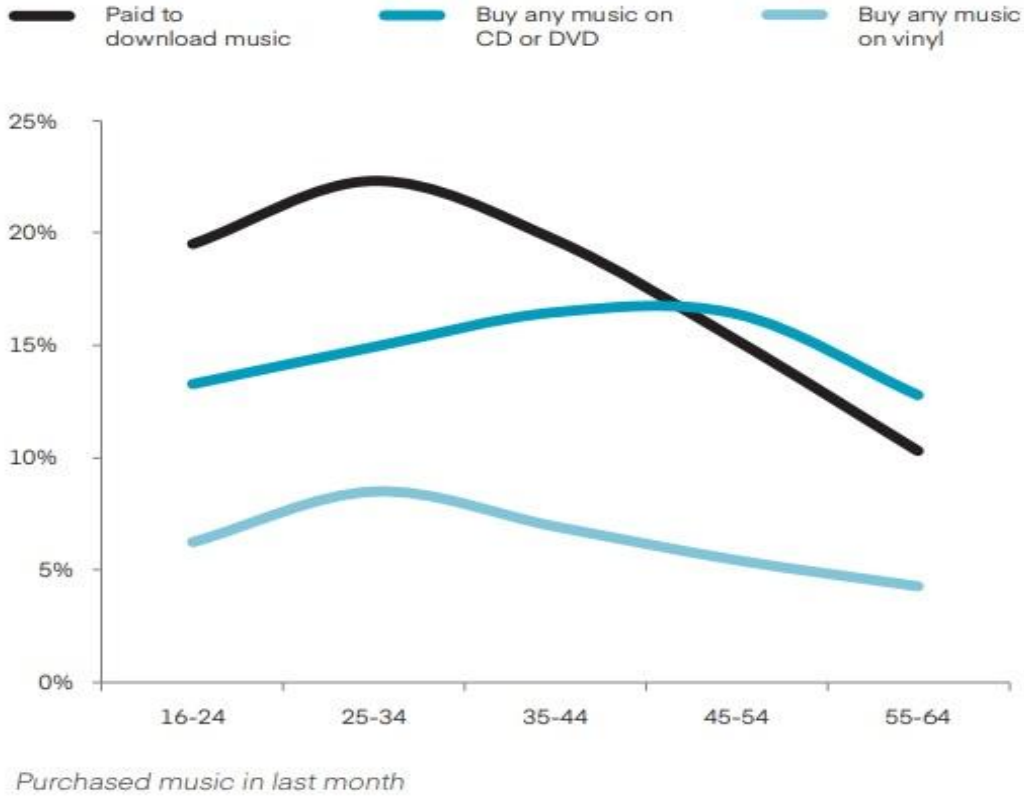
Şekil 2. IFPI ve RIAA'ya göre plağın fiziksel formatlardaki payı.

Şekil 2’de görüldüğü üzere, ABD pazarında plak (RIAA), fiziksel format gelirleri içinde en büyük payı oluşturmakta ve bu pay her yıl artış göstermektedir. Buna karşılık, küresel ölçekte plak (IFPI), toplam fiziksel format gelirleri içinde yaklaşık %20 düzeyinde görece istikrarlı bir pay elde etmektedir. Bu durum, plağın küresel pazarda nispeten daha sınırlı bir alana sahip olduğunu, buna karşın ABD’de fiziksel müzik tüketiminin baskın mecrası haline geldiğini göstermektedir. ABD’de plak üretimi ve tüketiminde görülen bu farkın koleksiyonculuk, plak dükkanı kültürü gibi tarihsel ve kültürel gerekçelerle oluştuğu düşünülmektedir. Ayrıca aynı dönemde CD satışlarının sürekli gerilemesi, fiziksel formatlardaki plak payı artışının başat sebeplerindendir.

Her ne kadar nicel gelir verileri satış ve dinleme eğilimlerini açık biçimde değerlendirmeyi sağlasa da, dinleyici davranışını açıklamak için yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle IFPI tarafından yayımlanan farklı bir rapor serisi de ayrıca incelenmiştir. Zaman zaman plak dinleyicilerine ilişkin veriler de içeren “Engaging with Music” raporları, düzenli bir periyotta yayınlanmasa da kullanıcı davranışlarını istatistiksel olarak ortaya koyan önemli bir çalışma serisi olarak bilinmektedir.

2021 raporuna göre, plak alıcılarının %40’ı koleksiyon yapmaktan hoşlandıkları için, %31’i plak çalma ritüelini benimsedikleri için, %30’u bir albümü bütünüyle dinleme deneyimini önemsedikleri için ve %21’i albüm kapak yazılarını (*liner notes*) okumaktan keyif aldıkları için plak satın aldıklarını belirtmiştir (IFPI, Engaging with Music, 2021: 19). Dolayısıyla plak dinleyicileri, dinleme eylemini bütüncül bir ritüel olarak algılama eğilimindedir. Aynı rapor, plak satın alanların %58’inin 25-44 yaş aralığında olduğunu aktarmakta; bu da plağa yönelik artan ilginin yalnızca ileri yaş grubunun bir *nostalji refleksi* şeklinde açıklanamayacağını güçlü biçimde göstermektedir. Bu bağlamda 2019 raporu, son bir ay içinde herhangi bir müzik içeriğine erişen kullanıcıların yaş dağılımını Şekil 3’te göstermektedir (IFPI, Music Listening, 2019: 17).¹⁰

¹⁰ IFPI tarafından yayımlanan Engaging with Music rapor dizisi, 2019 yılına dek Music Listening adı ile yayımlanmıştır.

Şekil 3. Son bir ayda müzik satın alan kullanıcıların yaş dağılımı.

Rapora göre plak dinleyicilerinin haftalık müzik dinleme süresinin genel ortalamadan %20 daha fazla olduğu ifade edilmektedir. Dolayısıyla bu durum, plak dinleyicilerinin müzikle daha derin ve dikkatli bir etkileşim kuran bir dinleyici grubuna ait olduğunu göstermektedir. 2022 raporunda, hem *streaming* hizmeti abonelerinin hem de plak dinleyicilerinin ortalama olarak 9 farklı müzik türü dinlediği saptanmıştır (IFPI, Engaging with Music, 2022: 16). Bu veri, plak dinleyicilerinin tek bir tür tercihi hapsolmadığını göstermektedir. Plak satın alma nedenleri sorulduğunda, katılımcıların %49'u müziğe fiziksel bir biçimde sahip olmak istediklerini, %41'i bakabilecekleri somut albümlere sahip olmayı arzuladıklarını, %36'sı plak çalma ritüelinden keyif aldıklarını, %28'i tam bir albümü dinleme deneyimini değerli bulduklarını, %26'sı sevdikleri sanatçıları fiziksel albüm satın alarak desteklemek istediklerini ve yine %26'sı kapak yazılarını (liner notes) okumaktan hoşlandıklarını belirtmiştir (IFPI, Engaging with Music, 2022: 21). 2021 bulgularıyla tutarlı olan bu sonuçlar, plak dinleyicilerinin kayıtları çoklu ve örtüşen gerekçelerle satın aldığını yeniden teyit etmektedir.

Nicel ve davranışsal veriler birlikte ele alındığında özel olarak plağın yeniden canlanması, dijital çağın hızlanma dinamikleri içinde bedensel ritüel, fiziksellik ve duyuşal deneyim arayışını somutlaştıran bir yavaş medya eğilimi olarak okunabileceğini ortaya koymaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Müzik tüketim biçimleri belirli bir tarihsel dönemin teknolojik imkân ve yönelimleriyle yapısal olarak ilişkili olduğu kadar, bu teknolojiler tarafından şekillenen kültürel habitusun estetik anlayışlarıyla da ilişkilidir. *Streaming* hizmetleri, kullanıcı davranışlarının ve tercihlerinin şeffaf biçimde izlenebildiği platformlar olarak, müzik endüstrisini hem etkileyen hem de ondan etkilenen yapılardır. Gelişmiş yapay zekâ ve büyük veri analitiği aracılığıyla bu platformlar kullanıcı davranışlarını izler ve yönlendirir. Böylece platformlar, kullanıcıların dikkatini bir kaynak gibi kullanarak ekonomik kazançla beslenen sürekli bir yönlendirme döngüsü yaratırlar (González de la Torre ve Pérez-Verdugo, 2025: 3).

Öte yandan, dinleyici belirli bir parçayla etkileşime girdiğinde, algoritmik öneri sistemleri çalma listelerini benzer yapıtlarla doldurarak o türün tüketimini hızlandırarak tercih eylemini algoritmik olarak yönetilen bir tüketim rejimine dönüştürür. Çalışmalar, bu tür öneri sistemlerinin dinleyicilerin tür çeşitliliğini azalttığını da vurgulamıştır (Anderson vd., 2020: 2165). Yavaş medya kavramı, Rosa'nın (2013) modern toplumlarda hızlanmanın "zamansal kıtlık" ürettiğine dair iddiası ve Baudrillard'ın (2008) kültürel içeriğin işlevini yitirerek metalaşmasına ilişkin saptaması, farklı yollarla aynı olguyu işaret eder: "kültürel hızlanma".

Bu çerçevede plak, kültürel hızlanmanın egemen olduğu dijital çağda zamanı yavaşlatan bir mecra olarak öne çıkmaktadır. Dinleme eylemini yeniden bedenselleştirerek, yoğunlaşma talep eden ritüeller yoluyla bir bağ kurarak ve üretim-tüketim döngüsü içinde yavaşlığı temsil ederek malûm hız kültüründe bir direnç simgesine dönüşmüştür. Bu simgenin yalnızca kavramsal olmadığı; plak gelirlerindeki yükselişin, yakın dönem IFPI ve RIAA verilerinde ampirik olarak da yer aldığı gözlemlenmektedir. Dolayısıyla plak, yalnızca bir nostalji nesnesi olarak değil, modern dinleme kültürünü tanımlayan hız ve verimlilik ideolojisine karşı sosyal psikolojik bir karşı duruş biçimi olarak değerlendirilmelidir. Üretim sürecindeki maddi varlığı, dinleme eyleminin gerektirdiği bedensel dikkat ve zamansal sınırları, teknolojik bir tüketim rejimi içinde daha yavaş, daha farkında ve daha duyuşal insan-teknoloji etkileşim biçimlerini yeniden hatırlatmaktadır. Bu yönüyle

çalışma, müzik tüketimini salt ekonomik davranıştan ziyade, teknoloji tarafından şekillenen bir *kültür etiği pratiği* olarak yorumlamaktadır. Öte yandan bu çalışma, Adorno'nun kültür endüstrisi eleştirisi ve Marksist temelli eleştirel teorilerin yeniden değerlendirilmesine olanak tanımaktadır. Zira bulgular, kültür endüstrisinin öngördüğü ölçüde pasif bir dinleyici tipolojisinin günümüz dijital müzik ortamlarında tek geçerli model olmayabileceğine, dinleyici pratiklerinde farklı düzeylerde öznel seçiciliğin ve etkileşimin varlığına işaret etmektedir.

Hem müzik endüstrisinin arkaik bir nesnesi hem de dijital çağın eleştirel aynası (analog/dijital karşıtlığı) olarak plak, kültürel hızlanmanın ürettiği zamansal baskılara karşı bir kalibrasyon imkânı sağlamaktadır. Sonuç olarak, bu araştırmanın ortaya koyduğu üzere, plak günümüzde yalnızca bir müzik taşıyıcısı olarak değil, kültürel bir tavidir. Dijital çağın bilgi ve ses akışlarını tanımlayan hızlı cereyanların aksine plak kültürü, dinlemeyi bir eylem olmaktan çıkarıp bir deneyime dönüştürmekte; yavaşlığın, maddeselliğin ve gerçeğin, teknolojik modernite içinde insan olma hâlinin vazgeçilmezi olduğunu hatırlatmaktadır.

KAYNAKLAR

- Anderson, A., Maystre, L., Anderson, I., Mehrotra, R., ve Lalmas, M. (2020). Algorithmic effects on the diversity of consumption on Spotify. *Proceedings of the Web Conference*, 2155–2165. doi: <https://doi.org/10.1145/3366423.3380281>
- Bartmanski, D., ve Woodward, I. (2014). *Vinyl: The analogue record in the digital age (1st ed.)*. Routledge. doi: <https://doi.org/10.4324/9781003087304>
- Baudrillard, J. (2008). *The consumer society: Myths and structures (C. Turner, Trans.)*. Sage Publications. (Original work published 1970).
- Cascone, K. (2000). The aesthetics of failure: “post-digital” tendencies in contemporary computer music. *Computer Music Journal*, 24(4), 12–18. <http://www.jstor.org/stable/3681551>
- Cramer, F. (2014). What is ‘post-digital’? *APRJA (Aarhus University Research Journal)*, 3(1). doi: <https://doi.org/10.7146/aprja.v3i1.116068>
- Creswell, J. W. (2009). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Sage Publications.
- De Michiel, H. (2002). The radical media ecology of independent film and video. *Afterimage*, 29(6), 8–12.

- Essling, C., Koenen, J., ve Peukert, C. (2017). Competition for attention in the digital age: The case of single releases in the recorded music industry. *Information Economics and Policy*, 40, 26–40. doi: <https://doi.org/10.1016/j.infoecopol.2017.05.002>
- Ferraro, G., Serra, X., ve Bauer, C. (2021). *What is fair? Exploring the artists' perspective on the fairness of music streaming platforms*. In Proceedings of the 18th Sound and Music Computing Conference (SMC 2021), 29 June - 1 July 2021, Torino, Italy.
- Forde, E. (2021, October 23). *20 years of the iPod: How it shuffled music and tech into a new era*. The Guardian. <https://www.theguardian.com/music/2021/oct/23/20-years-of-the-ipod-how-music-and-tech-new-era-steve-jobs>
- González de la Torre, P., Pérez-Verdugo, M., ve Barandiaran, X. E. (2025). Attention is all they need: Cognitive science and the (techno) political economy of attention in humans and machines. *AI ve Society*, 28(3). doi: <https://doi.org/10.1007/s00146-025-02400-z>
- Hoggart, R. (1958). *The uses of literacy: Aspects of working-class life with special reference to publications and entertainments*. Harmondsworth: Penguin Books.
- Horkheimer, M., & Adorno, T. W. (2014). *Aydınlanmanın diyalektiği: Felsefi fragmanlar* (N. Ülner & E. Öztarhan Karadoğan, Çev.). Kabalcı Yayıncılık.
- IFPI. (2019). *Music listening 2019*. International Federation of the Phonographic Industry.
- IFPI. (2020). *Global music report 2020*. International Federation of the Phonographic Industry.
- IFPI. (2021). *Engaging with music 2021*. International Federation of the Phonographic Industry.
- IFPI. (2021). *Global music report 2021*. International Federation of the Phonographic Industry.
- IFPI. (2022). *Engaging with music 2022*. International Federation of the Phonographic Industry.
- IFPI. (2022). *Global music report 2022*. International Federation of the Phonographic Industry.
- IFPI. (2023). *Global music report 2023*. International Federation of the Phonographic Industry.
- IFPI. (2024). *Global music report 2024*. International Federation of the Phonographic Industry.
- IFPI. (2025). *Global music report 2025*. International Federation of the Phonographic Industry.
- Millard, A. (2005). *America on record: A history of recorded sound (2nd ed.)*. Cambridge University Press.
- Montecchio, N., Roy, P., ve Pachet, F. (2020). The skipping behavior of users of music streaming services and its relation to musical structure. *PLOS ONE*, 15(9), e0239418. doi: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0239418>

- RIAA. (2020). *Year-end music industry revenue report 2020*. Recording Industry Association of America.
- RIAA. (2021). *Year-end music industry revenue report 2021*. Recording Industry Association of America.
- RIAA. (2022). *Year-end music industry revenue report 2022*. Recording Industry Association of America.
- RIAA. (2023). *Year-end music industry revenue report 2023*. Recording Industry Association of America.
- RIAA. (2024). *Year-end music industry revenue report 2024*. Recording Industry Association of America.
- RIAA. (2025). *Year-end music industry revenue report 2025*. Recording Industry Association of America.
- Rauch, J. (2011). *Slow media: Why slow is satisfying, sustainable, and smart*. Oxford University Press.
- Reuters. (2024, March 21). *Streaming subscriptions boost 2023 recorded music revenues – report*. Reuters. https://www.reuters.com/business/media-telecom/streaming-subscriptions-boost-2023-recorded-music-revenues-report-2024-03-21/?utm_source
- Rosa, H. (2013). *Social acceleration: A new theory of modernity (J. Trejo-Mathys, Trans.)*. Columbia University Press.
- Ryan, T. J. (2002). Infringement.com: RIAA v. Napster and the war against online music piracy. *Arizona Law Review*, 44(2), 495–517.
- Schmid, S., ve Romey, T. (2022). *Spotify: From music streaming start-up to global audio company (ESCP Working Paper No. 71)*. ESCP Europe Wirtschaftshochschule Berlin. <https://www.econstor.eu/handle/10419/299750>
- Thompson, A. (2024, January 16). *Record renaissance*. Fast Company Türkiye. <https://fastcompany.com.tr/dergi/plak-ronesansi/>
- Turner, J. C. ve Reynolds, K. J. (2001). The Social identity perspective in intergroup relations: Theories, themes, and controversies. R. Brown & S. L. Gaertner (Eds.), *Blackwell Handbook of Social Psychology: Intergroup Processes* (s. 133–152) içinde. Oxford: Blackwell.

EXTENDED ABSTRACT

This study aims to explain two simultaneous yet seemingly contradictory dynamics observed in the music industry within the context of Industry 4.0 and the accelerating process of digitalization. The first dynamic is the substantial global rise in the revenue and usage share of streaming-based access models; the second is the concurrent and significant growth of vinyl a fundamentally analog format particularly in advanced markets, which has strengthened its position among physical formats. Rather than interpreting this situation merely as a form of technological evolution, the study approaches it through a social psychological framework that incorporates sociological concepts such as cultural acceleration, ritual, and materiality. Accordingly, although the research relies on quantitative industry data, the fact that these data are shaped by social dynamics links the subject to broader theoretical perspectives such as Rosa's concept of the "acceleration society," the notion of *Slow Media*, post-digital sensibility, and the symbolic meanings of the commodity form.

The theoretical framework centers on the idea that modern acceleration produces not only time-saving but also "temporal scarcity." As digital technologies promise greater convenience, they simultaneously intensify the rhythm of consumption, prompting users to make faster decisions, engage with content within shorter attention spans, and exhibit more frequent skipping behaviors. Recommendation systems, personalized playlists, and auto-play functions on digital platforms reinforce these behavioral patterns, potentially leading to a narrowing of genre diversity and a decline in listening continuity. Within this context, the resurgence of vinyl is conceptualized not as a nostalgic reflex, but as a material expression of a countercultural sensibility organized around ritual, embodiment, and material engagement standing in contrast to the ideology of speed, seamlessness, and frictionless access.

Based on data covering the 2019–2024 industry period, the research analyzes figures compiled from the IFPI Global Music Report and the RIAA Year-End reports, providing both technological and cultural insights. The data selection was designed to allow a comparative view of format-based trajectories between the global and U.S. markets. Annual revenue variations and growth rates define the analytical framework, which enables a reading of finer dynamics in the U.S. market and facilitates a social psychological interpretation of regional differences.

Findings indicate that over the six-year period, streaming has significantly increased its share of global music revenues, while physical formats have generally followed a fluctuating yet declining

trajectory. However, the physical segment has not entirely dissolved; in some years particularly during post-pandemic recovery phases it has demonstrated positive growth spurts. The most notable component of this fluctuation is the performance of vinyl: while vinyl has maintained a stable share of roughly one-fifth of global physical revenues, it has become the overwhelmingly dominant physical format in the United States. The relative stability of U.S. physical format revenues, coupled with the signs of saturation in streaming's market share, points to vinyl's organic integration within the cultural ecosystem rooted in collecting practices, record-store culture, cover art, and limited-edition releases. Although the persistent weakness of CDs has structurally increased vinyl's proportional share, vinyl's consistent path of positive growth cannot be explained merely by a substitution effect.

Behavioral data further support the sociological background of this trend. Motivations for purchasing vinyl such as ritual, the experience of listening to a complete album, physical ownership, and engagement with liner notes suggest a quiet form of resistance to digital acceleration, a symbolic assertion of slowness. Moreover, the fact that vinyl buyers span a wide range of age groups demonstrates that this tendency extends beyond generational nostalgia and represents a broader cultural orientation.

The integrated interpretation of theory and data leads to three key conclusions. First, the digital streaming model, while expanding cultural consumption through accessibility and speed, also generates an institutional logic that shortens attention spans and algorithmically narrows genre diversity; thus, "technological efficiency" may paradoxically coincide with a regime of acceleration that diminishes cultural depth. Second, the rise of vinyl constitutes an aesthetic and ritual counteraction to this regime: analog imperfection, material ownership, spatial embeddedness, and bodily participation gain renewed value against speed and seamless flow. Third, market dynamics, alone, do not determine cultural transformation; regional historical accumulation (as exemplified by the United States) and entrenched listening habits shape differentiated responses to similar technological shocks.

The implications of this study extend beyond short-term product strategies. On the one hand, digital platforms are encouraged to redesign their recommendation systems in ways that promote diversity, foster the "integrated album experience," and support sustained attention. On the other hand, producers of physical formats are advised to strengthen their value propositions by

emphasizing ritual and materiality through high-quality pressings, rich cover designs, and collectible editions. From a policy and cultural perspective, educational programs that encourage “slow listening” practices can integrate archival awareness, heritage consciousness, and media literacy under a shared framework. For future research, studies that correlate micro-level user data (skip profiles, listening durations, genre transition maps) with format preferences could help explain the resurgence of vinyl with greater precision, particularly in markets like Türkiye, with distinct cultural infrastructures.

The study’s limitations stem from the constraints of the reporting periods and classification schemes of the data sources, the influence of the pandemic on the datasets, and institutional restrictions on access to behavioral data. Nevertheless, comparative analysis of IFPI and RIAA data has confirmed the validity of observed trends across global and regional scales. Finally, the findings interpret the current status of vinyl not as a mere revival of the past, but as an ethical intervention in the accelerationist tendencies of digital modernity. Vinyl elevates the act of listening from a continuous routine to a lived experience, rendering visible the “human” images that are often obscured under the reign of speed. This perspective enables us to view technological innovation and cultural continuity in the music industry not as opposing forces, but as complementary processes.